

Пэнсійнае забеспячэнне

Зьміцер Бабіцкі

Некаторыя крокі да рэфармаваньня сыстэмы пэнсійнага забеспячэння былі ўладамі зробленыя. Так, у красавіку 1997 г. была ўхвалена ўрадам і прэзыдэнтам канцэпцыя рэформы сыстэмы пэнсійнага забеспячэння. У адпаведнасьці зь ёй праграму пэнсійнай сыстэмы меркавалася збудаваць з трох узроўняў:

- першы — сацыяльныя пэнсіі за кошт дзяржаўнага бюджэту для інвалідаў, дзяцей, што страцілі карміцеля;
- другі — абавязковае пэнсійнае страхаваньне, калі выплата пэнсіяў забяспечваецца за кошт бягучых страхавых унёскаў;
- трэці — дадатковае недзяржаўнае пэнсійнае забеспячэнне. Такая пэнсія мае фармавацца на прынцыпах назапашваньня.

Паколькі каля 80% жыхароў пэнсійнага веку Беларусі атрымліваюць працоўную пэнсію, то ў выпадку рэалізацыі нацэmlеных уладай рэформаў яна будзе складацца зь дзвюх частак: базавай і індывідуальнай. Базавы (мінімальны) памер пэнсіі пры страхавым стажу ўстаноўленай працягласьці (прыблізна ня большым за 20 гадоў) будзе арыентаваны на бюджэт пражыццёвага мінімуму пэнсіянера. Індывідуальная частка пэнсіі будзе складаць пэўны адсотак ад сярэдняга месячнага даходу, зь якога выплачваліся абавязковыя страхавыя ўнёскі, разьлічанага за ўвесь пэрыяд страхавога стажу. З 1 студзеня 2003 г. уступіў у дзеянне Закон «Аб індывідуальным (пэрсаніфікаваным) уліку ў сыстэме дзяржаўнага сацыяльнага страхаваньня». Па сутнасьці запушчаны стартавы мэханізм, які дазваляе шчыльна ўвязаць працэс пэнсійнага забеспячэння ў залежнасьці ад выплаты пэнсійных унёскаў.

Гэта тэхнічны бок рэформы. Рэальна ж неабходна ліквідаваць манаполію дзяржавы на рынку пэнсійных паслугаў. Пэнсійны фонд па-ранейшаму застаецца ў руках дзяржавы, г. зн. назапашвальны рахунак кожнага канкрэтнага грамадзяніна будзе не рэальным, а намінальным. Тыя сродкі, якія паступаюць ад працоўных у Фонд, адразу выплачваюцца пэнсіянерам. У той жа час, хаця ўрад пакуль не гаворыць пра павелічэньне сацыяльных падаткаў, верагоднасьць

такого кроку вельмі высокая. А гэта пагражае сацыяльным выбухам у грамадстве.

Нават калі пад ціскам тых ці іншых абставінаў дзяржава раптам адмовіцца ад манаполіі на пэнсійнае забеспячэнне, само сабой гэта праблему ня вырашыць. У Беларусі неабходна ствараць Назапашвальную сыстэму, якая б працавала дзейсна і зладжана. Іначай усе грашовыя сродкі, якія будуць знаходзіцца ў назапашвальных фондах, зьесць інфляцыя. У Беларусі яна часам даходзіць да 40–50% за год.

На цяперашні час у краіне налічваецца 2,62 млн. пэнсіянэраў (у тым ліку грамадзянаў, якія служылі ў войску, КДБ і МУС), што складае 26,2% насельніцтва Беларусі, ці 58,2% ад эканамічна актыўнай часткі насельніцтва. Суадносіны працоўных да пэнсіянэраў складаюць 1,7. Яшчэ ў 1990 г. гэты паказнік складаў 2,2. Згодна зь ім Беларусь знаходзіцца ў ліку праблемных краінаў сьвету (для параўнання, у Польшчы – 2,3, Славеніі – 2,7).

У 2001 г. на пэнсію пачалі выходзіць грамадзяне, якія нарадзіліся пасля другой сусьветнай вайны, г.зн. у пэрыяд пасляваеннага дэмаграфічнага буму, які працягваўся да пачатку 1960-х гг. Значыць, у найбліжэйшыя гады колькасць пэнсіянэраў будзе павялічвацца яшчэ больш высокімі тэмпамі. Калі ў 2000 г. доля насельніцтва, старэйшага за 60 гадоў (мужчыны) і 55 гадоў (жанчыны), складала 21,3%, то, паводле прагнозаў, у 2020 г. гэты паказнік дасягне 28% і далей будзе толькі павялічвацца.

Доля пэнсіяў, якія выплачваюцца з Фонду сацыяльнай абароны насельніцтва, у ВУП у 1995 г. склала 8,5%, у 2001 – ужо 9,5% (усяго ж праз Фонд размяркоўваецца каля 12% ВУП краіны), і трэнд, безумоўна, ідзе на павышэнне.

Існуе вялікая колькасць ільготаў і прывілеяў для датэрміновага выхаду на пэнсію, выкарыстоўваюцца павышаныя каэфіцыенты за шкоднасьць, асаблівая заслугі і г. д. У існай сёньня пэнсійнай сыстэме налічваецца больш за 20 групаў ільготнікаў па пэнсіях (каля 33% усіх пэнсіянэраў), г.зн. існуе больш за 20 падставаў для прызначэння пэнсіяў на 5–10 і болей гадоў раней за дасягненне пэнсійнага ўзросту. Наяўнасьць такіх нормаў стварыла стымулы не да прадукцыйнай працы, а да пошуку варыянтаў больш ранняга выхаду на пэнсію. Доля пэнсіянэраў ува ўзросьце да 55 гадоў, якія атрымліваюць працоўную

пэнсію, г. зн. без уліку асобаў, што служылі ў войску, МУС і КДБ, некаторых іншых катэгорыяў пэнсіянэраў, складае 13,5% ад іх агульнай колькасці!

Фонд сацыяльнай абароны ня мае якіх-кольвечы назапашаных фінансавых сродкаў. Усіх запасаў Фонду ня хопіць, каб пакрыць нават месячную патрэбу ў пэнсіях, у той час як у міжнароднай практыцы адносна бяскрызднае функцыянаваньне пэнсійнай сыстэмы забяспечваецца трохмесячным запасам грашовых сродкаў.

Ува ўладаў адсутнічае доўгатэрміновая стратэгія выканання забавязаньняў перад сёньняшнімі і будучымі пэнсіянэрамі (якіх будзе з кожным годам усё болей). Сума гадавых выплат з Фонду сацыяльнай абароны раўняецца амаль палове кансалідаванага бюджэту краіны. Дастаткова найменшага збою ў сыстэме выплаты пэнсіяў — і можа адбыцца ня толькі развал цяперашняга палітычнага рэжыму, але і маштабны сацыяльны крызыс.

Істотны ўплыў на стан пэнсійнай сыстэмы акажа і той факт, што з пачаткам рэформаў сукрытае беспрацоўе ў эканоміцы трансфармуецца ў адкрытае. Гэта, безумоўна, зьменшыць колькасць кантрыб'ютараў сыстэмы і павялічыць колькасць яе рэцыпіентаў.

Павелічэньне фінансавага цяжару на Фонд сацыяльнай абароны насельніцтва з-за пастаяннага ўзросту колькасці пэнсіянэраў і зьмяншэньня колькасці працоўных прывядзе да павышэньня стаўкі адлічэньняў у Фонд з фонду аплаты працы суб'ектаў гаспадараньня (на дадзены момант 35%). Тым самым можа значна ўзрасьці кошт працоўнай сілы ў краіне, што, у сваю чаргу, выкліча зьніжэньне канкурэнтаздольнасьці айчынай вытворчасці і павелічэньне нелегальнай (незарэгістраванай) занятасьці альбо прывядзе да ўтойваньня суб'ектамі гаспадараньня выплачаных сваім работнікам заробкаў. Такім чынам, узьнікае праблема пошуку дадатковых крыніцаў фінансаваньня Фонду сацыяльнай абароны. Зрабіць гэта ў нерэфармаванай эканоміцы, дзе няма паступленьняў ад прыватызацыі прамысловых прадпрыемстваў, продажу зямлі, будзе надзвычай складана.

Увядзэньне пэрсаніфікаванага ўліку пэнсійных адлічэньняў насамрэч ніякім чынам ня можа палепшыць фінансавага стану існай пэнсійнай сыстэмы. Дадзеная працэдура можа ўспрымацца як неабходны, але ўсяго толькі першы крок на

шляху пераходу ад салідарнай пэнсійнай сістэмы да сістэмы індывідуальных пэнсійных рахункаў.

Ува ўладных колах краіны вядуцца актыўныя размовы пра павышэнне ўзросту выхода на пэнсію для мужчын да 65, а для жанчын — да 60 гадоў. Гэты ў цэлым неабходны захад у сённяшніх умовах можа прывесць толькі да таго, што значная частка мужчынскага насельніцтва краіны будзе ледзьве дажываць да пэнсіі. Апроч таго, такі захад быў бы надзвычай непапулярным і можа расхістаць існуючую (ці будучую) палітычную сістэму.

Такім чынам, адкладванне рэформы пэнсійнага забеспячэння пагражае:

- захаваннем сацыяльна несправядлівай сытуацыі, калі пэнсійныя сродкі большай часткі «звычайных» пэнсіянэраў пераразмяркоўваюцца на карысць розных прывілеяваных групаў пэнсіянэраў;
- паніжэннем узроўню жыцця пэнсіянэраў з-за малога памеру пэнсіі, скарачэннем сярэдняй спадзяванай працягласці жыцця пры выхадзе на пэнсію;
- фінансавым каляпсам Фонду сацыяльнай абароны насельніцтва.

Рэформа заклікана ліквідаваць ці, прынамсі, мінімізаваць гэтыя рызыкі. Асноўнай яе мэтай павінна стаць стварэнне сістэмы, якая адпавядае прынятым міжнародным стандартам пэнсійнага забеспячэння грамадзянаў. Яна павінна быць эфектыўнай у сваёй дзейнасці і ўлічваць прыныцы справядлівасці, укаранены ў нашым грамадстве.

Жыльлёва-камунальны комплекс

Зьміцер Бабіцкі

Стан жылога фонду ў краіне — адна з сур'ёзных праблемаў. Варта адразу правесць выразную мяжу паміж праблемамі жылога фонду ў гарадох і сельскай мясцовасці. Стан жылога фонду ў сельскай мясцовасці наўрад ці будзе ствараць сур'ёзныя праблемы для нацыянальнай палітыкі ў агляднай будучыні. Па-першае, таму што індывідуальныя дамы, пры адпаведным доглядзе, маюць даволі значныя тэрміны эксплуатацыі, а па-другое, дзяржава ня мае аніякіх забавязанняў у рамонце дамоў, якія належаць фізічным асобам, нарэшце,